

AGOST, ROSA / GIMENO, LLUÍS, (ed.) (2014): *Homenatge a Germà Colón. Labor omnia improbus vincit*. Castelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume I, 329 p.

Tal com escriu Rosa Agost entre les pàgines 23-24 del llibre, «[...] el lema que acompanya el títol del volum, *Labor omnia improbus vincit* (Virgili, *Georgicon*, I: v. 145)[.] és una síntesi quasi perfecta [...] que descriu l'essència de l'ésser i viure de Germà Colón». L'afirmació consta en el que l'autora defineix com un «pròleg a quatre mans» (p. 23) amb l'altre coeditor, Lluís Gimeno, que és qui enceta la contribució signada conjuntament per tots dos autors amb una altra referència a «aquest pròleg de regraciament a la Facultat de Ciències Humanes i Socials de la Universitat Jaume I, organitzadora d'aquest homenatge, i especialment a l'amiga i col·lega Rosa Agost, degana de la Facultat» (p. 21). El «pròleg» en qüestió respon al títol «De Castelló a Basilea: un món i una vida de paraules» (p. 21-26). I, així com la frase virgiliàna de les *Geòrgiques* ('L'esforç aferrissat ho venç tot'), el títol esmentat retrata prou bé la figura de l'homenatjat: originari de Castelló de la Plana i mestre romanista a la ciutat suïssa de Basilea, on va exercir el seu mestratge durant mitja vida; devot estudiós de les paraules, filòleg, en el sentit més etimològic i generós.

Val a dir que el susdit «pròleg» no es presenta com a tal ni al títol ni a l'«Índex» de les pàgines inicials (7-8). De fet, són tres els escrits que el precedeixen en aquesta obra col·lectiva d'homenatge a Germà Colón; tres aportacions que dibuixen també perfils humans del filòleg castellanenc: un «Homenatge agraït a Germà Colón Domènech» per part de Vicent Climent Jordà, Rector Magnífic de la Universitat Jaume I de Castelló (p. 9-10); «La cordialitat i Germà Colón», a càrrec de M. Carme Pinyana Garí (p. 11-13); i «La biblioteca de Germà Colón: de Basilea a Castelló», de Vicent Falomir (p. 15-19); la biblioteca personal del nostre romanista, forjada durant dècades a la pàtria adoptiva *basiliensis*, i donada a la Universitat Jaume I l'any 2010, amb la qual cosa Colón pareix voler retornar a la terra pàtria castellanenca, en penyora de gratitud, les eines preuades de la seva professió filològica.

La resta del volum d'homenatge ofereix una miscel·lània de contribucions de persones properes a Germà Colón, que són presentades al «pròleg» (p. 24-26) per Rosa Agost, a les paraules de la qual em remeto de nou: «El fil conductor dels articles és la nostra llengua i algunes altres llengües romàniques; i el dels seus autors, la passió per la llengua i la cultura en general[,] i per les paraules, en particular» (p. 24). Resseguiré a continuació cadascun dels articles, que s'ordenen alfabèticament segons els cognoms dels autors.

Avellí Flors Bonet, «Un teòleg laic del segle xv. Francesc de Pertusa i el seu *Memorial de la fe catòlica*» (p. 27-51). Es tracta d'un autor prou desconegut entre els estudiosos de la literatura catalana, tal com aquesta obra en concret, i així ho prova la referència al gran erudit Martí de Riquer, que «s'hi interessà, però es limità a una lectura del manuscrit un matí a la Biblioteca Nacional de Madrid» (p. 30), i no en va acabar de treure l'aigua clara, com s'indica al passatge citat (ibídem, n. 7) de la *Història de la literatura catalana* de Riquer, Comas i Molas. L'autor de l'article exposa minuciosament l'obra de Pertusa, feixuga i difícil de comprendre, entre la teologia i la filosofia d'arrels clàssiques.

Santiago Fortuño Llorens, «La realidad superada por el arte. Un comentario retórico-literario a la *Fábula de Alfeo y Aretusa*» (p. 53-63). Un comentari que serveix per desxifrar l'estilització i la dificultat barroques d'aquesta faula de Pedro Soto de Rojas (1584-1658), que narra la persecució de la nimfa Aretusa per part d'Alfeu, déu fluvial, riu de l'Arcàdia. Una perla del Barroc, de tradició gongorina, que va transcriure i comentar l'any 1920 un dels membres de la Generació del 27, Gerardo Diego, i que serveix de pauta a aquest altre comentari de Fortuño.

Vicent García Edo, «Aragón contra Valencia: la disputa foral durante el reinado de Pedro III de Aragón» (p. 65-102). En temps del regnat de Pere III d'Aragó, Pere el Gran (1276-1285), el dret aragonès entra en conflicte amb l'establert al regne de València en anys previs (1238: *Costum de València*; 1261: *Furs de València*), tal com mostra el *Privilegio de 1283 de los aragoneses en el Reino de Valencia*, que l'autor transcriu i comenta (p. 81-88), així com *La reacción valenciana subsegüent* (p. 88-91) i altres repercussions en aquest torcebraç històric d'interessos en disputa. L'article inclou un complet apèndix documental de referència (p. 93-102).

Lluís Gimeno Betí, «Antecedents científics hispànics en l'obra *Lexicon puerile* de Lorenzo Palmireno» (p. 103-120). Una altra mena d'intersecció aragonesovalenciana la constitueix aquesta obra de l'aragonès, establert a València, Lorenzo Palmireno, *Lexicon puerile* (1560) [LP]. Gimeno es mira amb especial atenció alguns mots de l'anomenat llenguatge d'especialitat referit a l'àmbit de la botànica mèdica, i que també apareixen en un manuscrit anònim de la segona part del segle XIV conegut com *Speculum al foder* (SP). L'autor analitza i confronta filològicament les següents formes: *abrojos* (LP) / *abroyhos-abroyos-broyhos* (SF); *badea-albudeca* (LP) / *albudegues* (SF); *culantro-celiandre* (LP) / *coriandra-celiandre* (SF); *ginjoles* o *açufayfas* (LP) / *gínjoli* (SF); *lengua de buey* o *borraja*: *buglosson* (LP) / *borratges* (SF); *oruga* (LP): *erucaferuga* (SF).

Tomàs Martínez Romero, «Per a una caracterització lingüística de la segona versió medieval de les *Epístoles de Sèneca*» (p. 121-137). De les dues traduccions medievals al català de les epístoles de Sèneca a Lucili, la segona, del segon terç del XV, que donà peu a tres testimonis ulteriors (segles XV i XVI) conservats a la Biblioteca Nacional de Madrid (dos) i a la Biblioteca Universitària de Saragossa (un), ha propiciat una edició crítica de Martínez Romero (en premsa) de la qual es presenta ací una síntesi segons la metodologia a l'ús, sota els següents epígrafs: «Les grafies»; «Característiques fonètiques destacades»; «Morfosintaxi»; «Construccions amb formes no personals del verb»; «La construcció lo/la/l' amb valor pronominal + preposició + que; Lèxic».

Lluís Messeguer, «Filologia i literatura. Les literatures de Germà Colón» (p. 139-158). Amb un text presentat sense subdivisions en apartats, l'autor agermana filologia i literatura en el context castellanenc, valencià i català, en relació a l'obra i la vida de l'homenatjat. L'estil de l'article, particularment desimbolt, recorre a testimonis tranyables, com el record de Colón sobre «el poeta màxim castellanenc Bernat Artola» (p. 154), i termina amb el fet suggerent que «un de cada sis dels [...] ciutadans castellanencs actuals és d'origen romanès —la segona llengua romànica en la ciutat, potser tant o més usada que el valencià»;¹ la qual cosa li dóna peu a saludar el mestre castellanenc amb uns versos traduïts a partir de la tornada del poema XLV d'Ausiàs March: *Lir entre carts, tres son les grans carreres / on Veritat per nengun temps passeja. / Ira y Amor ab si no la consenten, / e l'altra es general Ignorança* (p. 154).

Joan F. Mira, «La llengua, la norma, el país» (p. 159-172). Amb l'estil característic de l'escriptor valencià, i també sense subdivisions en apartats, Mira reprèn idees exposades «en altres llocs i ocasions, sobre nacions i llengües, i sobre llengües i literatures, escriptors i lectors, amb una referència especial, o gairebé exclusiva, a la història d'Europa» (p. 159), per acabar retornant a l'encaix i la viabilitat de la norma del país (valencià) dins del conjunt de la llengua catalana: «no és fàcil que *serveixi* i *galleda* siguin percebuts inicialment com a pròxims pels qui diuen *servisca* i *poal*» (p. 172). No tan fàcil com situacions de diversitat acceptada en llengües amb més poder, com l'espanyol.

Ferran Olucha Montins, «De deixes i donacions. Dades per a la història de l'art a les terres del Maes-

1. Haurem d'entendre, ai las, que la primera és el castellà?

trat i els Ports als segles XIV i XV» (p. 173-201). Història de l'art i, de retruc, de la cultura, de la terra i de la llengua: en llatí o en romanç. L'autor ofereix una presentació i contextualització d'aquesta mena de documents, que es completa amb un generós «Apèndix documental» (p. 181-201) amb vuitanta-vuit mostres.

Vicent Pitarch, «*Vítol*, l'exclamació símbol del Castelló actual» (p. 203-213). Senya festiva de la ciutat de Castelló, aquest *vítol*, hereu del mot culte *víctor* (< llatí *victor*, 'vencedor'), és analitzat en la seva formació i evolució, en l'àmbit valencià i, més concretament, castellanenc. No hi manquen, en aquest article, assenyades observacions sobre derivació i morfosintaxi; així, el trànsit de *vítol* de substantiu a interjecció, amb una clara tendència a ocupar posicions de cloenda del discurs (p. 210). A més, cal destacar la seva vinculació simbòlica i afectiva a la celebració de les populars festes de la Magdalena.

Margarita Porcar Miralles, «Les homilies manuscrites dels frares carmelites del Desert de les Palmes (Benicàssim, segles XVIII-XIX). Alguns exemples de diglòssia al púlpit» (p. 215-236). Es tracta d'un testimoni que toca de prop Castelló i la seva història recent. El corpus d'estudi remet al Convent de l'orde mendicant dels *Carmelitas Descalzos* del Desert de les Palmes, que compta amb un important fons documental. Aquest conté una unitat de 2.000 textos manuscrits inèdits, en bona part homilies, que constitueixen una mostra de la castellanització exercida des de les trones per predicadors catalanoparlants. D'aquest grup d'homilies, tan sols tres van ser escrites en català: el *Sermó de sant Vicent Ferrer*; la *Prèdica a Benicàssim amb motiu de l'admissió de les fadrines a l'Associació Teresiana*; i el *Sermó de la Primera Comunió*. Una penyora especial per a l'homenatjat s'inclou en un annex: es tracta de l'homilia manuscrita de *Magdalena, 1855*, en castellà, referida a les festes de la ciutat de la Plana (p. 231-234).

Vicent Salvador, «El poeta civil i el poeta de l'amor conjugal: versos a dues ciutats estellesianes» (p. 237-250). Segons l'autor, tres mites sobre la figura d'Estellés són els de (1) genial improvisador, (2) l'erotomania o el cultiu del sexe, que va de la mà de l'amor conjugal o filial, i (3) el seu alè cívic. La vivència en dues de les seves ciutats canalitza en la seva poesia dos d'aquests eixos creatius, tal com recull Salvador sota els epígrafs de *Gandia: l'amor i la cultura literària* i *Tarragona: de la història a l'amor conjugal*. D'altra banda, el poemari estellesià *L'Hotel París* porta l'autor a resoldre el misteri del lloc concret on l'amor conjugal del poeta es va fer poesia: un cèntric hotel, no de Tarragona, sinó del Carrer del Cardenal Cassanyes, en una altra de les ciutats estellesianes: Barcelona.

Joan Verdegall, «Traduir l'emoció: metodologia i resultats» (p. 251-279). El grup de recerca CO-VALT (Corpus Valencià de Literatura Traduïda), adscrit al Departament de Traducció i Interpretació de la Universitat Jaume I des de l'any 2001, treballa sobre un corpus que conté obres de gènere narratiu publicades en editorials valencianes, i que ha donat lloc a un estudi sobre les traduccions d'unitats fraseològiques basades en les parts del cos humà (UF) des d'originals francesos a versions catalanes. A partir de deu obres en concret, s'analitza com s'han traduït les UF que contenen somatismes en forma de cinegrames (moviments voluntaris del cos amb un significat determinat). L'anàlisi quantitativa i qualitativa de les traduccions, i els exercicis didàctics que han propiciat entre els aprenents de traducció de la Universitat Jaume I, completen aquest article que pretén mostrar com la perícia traductora pot ajudar a "traslladar" emocions entre llengües i, a més, moure a emoció.

Ja fora de l'ordenació alfabètica dels articles precedents, una persona molt propera a l'homenatjat en dibuixa una breu semblança i ofereix un curós catàleg de la seva obra: Maria Pilar Perea, «Germà Colón: resum bibliogràfic» (p. 281-319). Segons Perea, l'extensa obra de Colón abraça el tres àmbits següents: a) monografies i estudis de lèxic contrastiu i de caràcter lexicogràfic; b) treballs filològics i edicions de textos; c) articles científics, molts dels quals publicats en revistes internacionals. Sota l'epígraf *Bibliografia de Germà Colón*, s'ordenen cronològicament els seus nombrosos llibres, articles i ressenyes.

Un *Annex fotogràfic* ocupa la part final (p. 323-329), i mostra imatges del filòleg castellanenc des de 1992 fins a l'any de la publicació del llibre, 2014. Són imatges que retraten saviesa i humanitat.

José Enrique GARGALLO GIL
Universitat de Barcelona
Institut d'Estudis Catalans